
Ludo Stynen, *De taal was gans het volk. Biografie Anton Bergmann*, Antwerpen, Manteau-Standaard, 2006, 479 pp., ill., ISBN 10 90 8542 012 1 en 3 978 90 8542 012 5 | De auteur, die Germaanse filologie studeerde, verwierf reeds bekendheid met biografieën van de gezusters Loveling (1997) en van Lode Zielens (2001). Ditmaal focuste hij op de figuur van de Lierenaar Anton Bergmann 'Tony', overleden op 38-jarige leeftijd (1835-1874). Enkele maanden voor zijn dood verscheen zijn literair magnum opus *Ernest Staas advocaat. Schetsen en beelden*, waarvoor hij postuum met de vijfjaarlijkse prijs van de Nederlandse letterkunde (1870-1874) werd bekroond en dat hem zijn plaats in de literatuur bezorgde: in 1914 reeds veertiende druk en

internationaal vertaald. Ludo Stynen analyseert grondig de literaire geschriften (bijdragen in de studenten Almanakken, reisverhalen, onuitgegeven krabbels...), hoe die werden ontvangen en hoe ze naar vandaag worden beoordeeld. Tegelijkertijd toetst hij de beeldvorming rond Tony aan archiefmateriaal. Zo vond hij geen bewijs dat Tony vanwege die almanakken aan de Gentse universiteit zou zijn doorgestuurd (zie *NEVB*, p. 470). Maar de ambitie van de auteur was groter. Hij wilde de figuur in zijn vele aspecten tonen, circuits opsporen en het geheel sterk contextualiseren. Daarom wijdde hij de eerste twee hoofdstukken, zowat een kwart van het boek, aan grootvader (1772-1839) en vader Bergmann (1805-1893). Dat is een geslaagde operatie, omdat hij de doorwerking kan laten zien van drie generaties, met als uitgangspunt de turbulente geschiedenis tussen 1795 en 1830. Grootvader was orangist, vanaf maart 1829 informant van minister Van Maanen en zou na de revolutie België definitief verlaten. Vader Bergmann bleef, werd vanaf 1839 leider van de alliantie tussen orangisten en liberale patriotten in Lier, werd in 1848 schepen en vanaf 1853 bijna twintig jaar burgemeester tot de verkiezingsnederlaag in 1872. Tony erfde het orangistisch-Vlaamse gedachtegoed en de liberaal-vrijzinnige overtuiging, nog aangescherpt in zijn Gentse studententijd door zijn betrokkenheid bij 't Zal wel gaan. Waar de literatuur een soort vluchtheuvel werd, wars van het didactische en het volksoepvoedende, groeide zijn politieke engagement. Met zijn vader geraakte hij betrokken in de levensbeschouwelijke polarisering, waarbij de pers een machtig wapen werd. Daarom startten de Bergmanns in 1857 met het weekblad *De Lierenaar*, partijorgaan van de Grondwettelijke Liberale Associatie van Lier, en dat in 1914 nog steeds bestond. Tony werd daarin de centrale figuur, hoofdredacteur, verzette behoorlijk wat redactiewerk en bepaalde de koers van het blad. Hij drukte er

dus zeventien jaar zijn stempel op en van die jaargangen bleef ongeveer 60% bewaard.

Stynen karakteriseert het blad als expliciet flamingant (veel meer uitgesproken dan zijn klerikale tegenhanger de *Gazet van Lier*, opgericht in 1859). Het wilde Vlaams bestuur, Vlaamse rechtspraak en Vlaams onderwijs, vaak het motto herhalend dat de taal gans het volk was. Volgens de toen gangbare tweedeling werd gesteld dat Vlaams en liberaal onafscheidbaar waren. Het Vlaams werd verdedigd als middel tot verlichting en volksbeschaving en niet in de klerikale zin als middel om het volk van de beweging der gedachten af te schermen. De eerste taalwet van 1873 komt in het boek echter niet ter sprake. Het blad besteedde geen aandacht aan de sociale kwestie tenzij via oproepen tot liefdadigheid. Dat laat Tony kennen, zonder dat de auteur het zo formuleert, als het prototype van het kleinburgerlijk flamingantisme. Wel volksverheffing via volksbibliotheken (dan eerst zou de Vlaamse beweging haar volle macht bereiken en Tony zorgde ermee voor dat er in 1863 een dergelijke bibliotheek in Lier kwam), wel af en toe signaleren van sociale wantoestanden, maar zonder engagement in de sociale beweging. De weg van Emiel Moyson, mede 't Zal wel ganer, zou hij niet volgen. Toen reeds behoorde hij tot het centrum. De auteur maakt ook niet duidelijk of hij daarna tot het doctrinaire of tot het progressieve liberalisme moet worden gerekend. Terecht wordt wel gewezen op zijn sociale achtergrond en de zeer welgestelde familie waartoe hij behoorde. Een paar leerrijke bladzijden zijn gewijd aan welke taal de Vlaamse boegbeelden in hun professionele leven en onder elkaar gebruikten. Vanuit een vlottetweetaligheid handelde Tony daarin als een pragmaticus. Interessant was zijn visie op België. Het land vond zijn reden van bestaan in een zeker dualisme, in een tegelijk en naast elkaar Waals en Vlaams zijn. Het vormde geen bepaalde eenheid en was niet gegrond op het volksbestaan zoals in

het geval van Duitsers, Fransen, Hollanders en Italianen. Het was meer een gevolg van "*eene expression géographique*" dan van een nationaal bestaan, maar als kleine multiculturele natie zoals Zwitserland noodzakelijk voor de vrede en het welzijn van Europa. België was de brug tussen Frankrijk en het Noorden, maar dat kon slechts als de tweetalen en het dubbele karakter van het volksbestaan bleven bestaan. Een stelling die hij verdedigde tijdens het Taal- en Letterkundig congres (de toenadering tussen Vlaanderen en Nederland) van Antwerpen in 1873. Daarin was hij trouwens zeer actief in tegenstelling tot de vorige congressen. Nog in 1873, een sleuteljaar waarin hij ook zijn historische monografie over de geschiedenis van de stad Lier publiceerde, startten de Bergmanns in november met een plaatselijke afdeling van het Willemsfonds, met Tony als voorzitter. Een functie die hij vanwege zijn ziekte niet meer zou kunnen opnemen.

Het doet de auteur speculeren naar de verdere politieke bedoelingen van Tony. In 1870 was hij tot voorzitter van de Lierse Grondwettelijke liberale vereniging gekozen en volgens Stynen bestond de mogelijkheid dat hij van plan was een gooi naar het burgemeesterschap te doen. Jammer genoeg komt precies het politieke luik in het verhaal wat weinig uit de verf, zoals in dat opzicht ook een paar literatuurverwijzingen aan actualisering toe zijn. Alleszins een indrukwekkend portret van een complexere figuur dan door velen gedacht.

[Harry Van Velthoven]